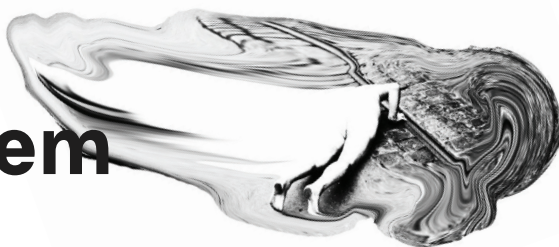

**dům umění
ústí nad labem**

**Retrospektiva
Tomislav
Gotovac
Anticipátor
krize -
Neptejte se,
kam jdeme**

**14/12 2017 -
2/2 2018**

**Kurátoři: Ksenija Orelj,
Nataša Šuković,
ve spolupráci s Korou Girin**

**Komisař výstavy:
Michal Koleček**

**Zahájení výstavy
proběhne
ve středu 13/12 2017
v 18 hodin**

**v Domě umění
Ústí nad Labem
Fakulty umění
a designu
Univerzity Jana
Evangelisty Purkyně
v Ústí nad Labem**

**Otevřeno:
ÚT-SO 10-18 hodin
vstup zdarma**

Dům umění Ústí nad Labem
Fakulty umění a designu
Univerzity Jana Evangelisty Purkyně
Klíšská 1101/129a, 400 96 Ústí nad Labem
(vedle vysokoškolských kolejí K 1, K2)
trolejbus 52, 58, 59, autobus 9, 17, 27,
zastávka Klíše - lázně

Informace o výstavě a doprovodném programu naleznete
na www.duul.cz a na facebooku.

Tisková zpráva

Retrospektiva Tomislav Gotovac

Anticipátor krize – Neptejte se, kam jdeme

14/12 2017 – 2/2 2018

Pozorování se stává rytmem, životem samým, včetně jeho světla bílé a tmavě černé, a zároveň tempem, jež tento rytmus světla a tmy naplňuje ticha a zvuky / hluky. Otázky se vrší jedna na druhou. Co je lež a co pravda? Je pravdou, že ďábel se často objevuje převlečený za Boha? (Point Blank, 1993)

První retrospektiva chorvatského umělce Tomislava Gotovace neboli Antonia G. Lauera (Sombor, 1937 – Záhřeb, 2010) připravená ve spolupráci s Muzeem moderního a současného umění v Rijeci a Institutem Tomislava Gotovace v Záhřebu se zaměřuje na osobnost tohoto autora, jakožto synonyma pro *avantgardního umělce a hrdinu populární kultury* s cílem zmapovat jeho vliv na současníky i mladší generaci umělců. Slovy Gorana Trbuljaka: *Tom platí v umění za obra*. I tak se ho však výstava pokouší vystihnout v celé jeho tvůrčí šíři.

Retrospektivní výstava s názvem *Anticipátor krize – Neptejte se, kam jdeme* se zaměřuje na různé fáze jeho tvorby i různá autorem užívaná média a kombinuje novější i starší práce, díla méně známá i ta stěžejní. Výstava propojuje umělcova díla se širším kontextem, ze kterého vyrůstala a který rovněž nezřídka významně ovlivňovala. První Gotovacova retrospektiva vznikla sedm let po jeho smrti. Představuje prozatím nejucelenější průřez jeho dílem a bere na sebe podobu celovečerního filmu, v jehož hlavní roli vidíme režiséra. Prochází ze žánru do žánru, z honičky přes politický thriller a sociální komedii do historické ságy. *Každý velký autor ve skutečnosti neustále točí jeden a tentýž film – svůj film. Já se pouze snažil, jak to jen šlo, aby se všechny tyto počiny staly sekvencemi jediného počinu s názvem TOM VE VEŘEJNÉM PROSTORU.*

Díky využití tvůrčích procesů, které jsou umělci nejbližší, tedy například asociativních montáží, kontrastních konfrontací obrazů či vizuálních hádanek, se v retrospektivě *Anticipátor krize – Neptejte se, kam jdeme* pokoušíme dostat co nejbližše autorově kinematografickému vnímání reality. Médium filmu vnímáme jako Gotovacův model tvorby umění a zároveň jako šablonu pro zrežirování jeho vlastní biografie, v níž jsou hranice mezi realitou a fikcí rozostřené. Sledujeme autorovy režisérské přístupy v kinematografických i nekinematografických médiích – kolážích, fotografiích i performancích v osobním, veřejném i mediálním prostoru. Výstava navazuje na Gotovacův zájem o vztah režie filmu a směřování reality, kde jsou základním východiskem zdánlivě jednoduché otázky: Co je okolo nás a na co se díváme? Jak film ovlivňuje realitu? Kdo je hlavním a kdo jen pomocným režisérem? *Opravdu vstupujeme do období, pro něž už je scénář dávno rozkreslený?*

Z reprezentativního průřezu umělcovou praxí z let 1956 až 2009 jsme vybrali jak výbušnější, tak klidnější období jeho osobní a kolektivní biografie, přičemž jakýsi pomyslný úvod tvoří díla, v jejichž popředí se objevují náznaky křížovanky vztahu mezi individuálním a kolektivním. Na ně navazují experimentální a dokumentární díla, v nichž se střetává fikce hollywoodské továrny na sny se zkušenostmi z reality v době socialismu, potažmo postsocialismu a vítězného neoliberalismu, následují série koláží, jež začaly vznikat v roce 1964, a strukturální filmy, v nichž je realita na pozadí zcela obnažena a proměněna v drama sledování.

V souladu s Gotovacovými přístupy k četbě umění i s pokyny k četbě vlastních děl můžeme v koncepci výstavy vysledovat několik interpretačních linií. V linii úvodní lze především položit důraz na Gotovacovu poslední performanci *Gone with the Wind / Zmizelý ve větru* (2009) a na legendární performanci *Lying Naked on the Asphalt, Kissing the Asphalt* (Zagreb, I love you!) / *Ležící nahý na asfaltu, lhbající asfalt (Záhřebe, miluji tě!)* z roku 1981. Symbolická postava jejího hrdiny, nahého autora kráčejičho městem, je aluzí na potřebnou autonomii umělce, nezávislost na systému, v němž pracuje a tvoří. Gotovac je exponován ve hře s předurčenými rolemi a mechanismy zákazů a omezení. *Život člověka na konci 20. století je produktem něčích přání, scénářů a konečně i režie... Umělec je (...) tím, kdo se pokouší plavat nahoru proti lavině, jež se řítí dolů. Přesně tak: plave zbytečně.*

V tematickém celku *Neptejte se, kam jdeme* představujeme překvapivou rekapitulaci historického období od šedesátých let 20. století do přelomu tisíciletí. Ve třech filmových úvahách proťkaných černým humorem se vynořují přízraky minulosti jakožto příčiny a zároveň složky dnešní nestability a nejistoty politických krizí. Sbírkou těchto filmů (*Ella*, 1966; *Don't Ask Where We're Going / Neptejte se, kam jdeme*, 1966; *Dead Man Walking*, 2002) nás nutí neustále si klást otázku, kam směřujeme, navzdory takzvaně jasným odpovědím.

Důležitým tématem ve tvorbě Tomislava Gotovace je rovněž zkoumání způsobů, jakými se přetváří realita, a to prostřednictvím opozice uměleckého a politického směřování. Tento princip je představen v samostatné instalaci, která je retrospektivou v retrospektivě (*PARANOIA VIEW ART*). V jejím rámci se probíráme vizuálním archivem, v němž umělec rekonstruuje svoji vlastní historii pomocí různých osobních dokumentů, poznámek k dílům i oficiálních dokumentů. Využívá sám sebe a svoji práci k tomu, aby se postavil kolektivním mýtům a sepisování historie podle receptu vládnoucích struktur tím, že redukuje objektivitu oficiálních stanovisek až k absurditě.

Příběh *Krajiška 29: Tomislav Gotovac aka Antonio G. Lauer* přibližuje autorův systematický princip přestavby hierarchií významu. Autorův byt, jeho pracovní i životní prostor, je nám představen jako absolutní umělecké dílo věnované zdánlivě nevábným a podružným vzorkům reality. Pomocí útržků *Krajišky 29* je tematizován Gotovacův celoživotní projekt, v němž prostřednictvím rafinovaného metodologického systému sbírání a přetváření zdánlivě bezvýznamných detailů vlastní osobní historie, jež se v periferním vidění snadno ztratí, rozkládal a znovu skládal pohled na svět, který ho obklopoval.

Další z možných interpretačních linií Gotovacova díla se soustředí na práce, v nichž autor odhaluje své nahé tělo jakožto primární vyjádření svobody a zkouší jeho přijatelnost v rozličném prostředí – na veřejnosti, v galerii, v médiích i v politickém prostředí (*Integral*, 1978; *Foxy Mister*, 2002). Na místo obrazů, objektů a fotografií, jež se tradičně objevují na zdech galerií, si v kulisách výstavy prohlížíme nahé tělo umělce, což v nás vyvolává pocity nepatřičnosti, trapnosti a odporu.

Tomislav Gotovac se v rámci svých uměleckých projektů permanentně proměňoval v nepodstatné postavy veselých podivínů, exaltovaných kazatelů, zatrpklých sprostáků, mazaných provokatérů, umělců paranoiků i těch, kdo brání veřejnému klidu a pořádku, a po celou tu dobu bez ohledu na rozdíly ve výrazových prostředcích médií i na společenské a politické

odkazy či umělecká věnování zakomponovaná do svých děl zůstával věrný svému anarchickému principu. *Zákazy jsou součástí scénáře a součástí dramatické režie. (...) Tak proč je neporušovat? (...) Jako parametr je zapotřebí stanovit si cíl, že nebudete záměrně ubližovat ostatním. (...) Tak, jako to dělají někteří z těch, kdo mají takovou pravomoc. Takový je rozdíl v chování lidí s pravomocemi a nás, kteří je nemáme. My, kdo nemáme tu moc, se s nimi snažíme vyjet.*

Výstava *Anticipátor krize - Neptejte se, kam jdeme* se soustřeďuje na umělcovy strategie, jak vnášet nesoulad do zdánlivého pořádku, jímž se sociální struktury pokouší zakrývat vlastní úpadek a udržovat tak iluzi kontroly. Zdůrazňujeme Gotovacovo zkoumání vztahů mezi jednotlivcem na straně jedné a autoritou, otcovskou figurou, politickým lídrem, majitelem mediálního impéria, filmovým producentem či *ředitelem zeměkoule* na straně druhé, jakožto paralelní hlavní princip výstavy. Kromě autora jako performer, akčního umělce a personifikaci vlastních filmů ukazuje výstava i jeho karikatury politických aktérů, kteří bez ohledu na svůj ideologický podtext promlouvají *tiše, ale vždycky si s sebou nesou tlustou hůl*. Ukazujeme Gotovacův anarchistický princip v tom, jak se vyhýbá dvojnásobnému čtení vlastního umění a tomu, aby byl zařazován do levicových či pravicových táborů.

Samotným názvem výstavy - *Anticipátor krize - Neptejte se, kam jdeme* - odkazujeme na metaforu jednotlivce přesyceného ideologiemi, záhadně zobrazovaného jako pouhý povrch člověka, který vede či je veden pochybným směrem. Název jsme si přitom vypůjčili z Gotovacova prvního hraného a experimentálního filmu z roku 1966, který je zároveň tím prvním, v němž se společně s hudbou Glenna Millera (*American Patrol*) objevují také ideologické symboly (kříž proměněný ve svastiku), a který je lechtivou připomínkou toho, jak nestabilní je realita a jak povrchní je snaha chytat se jí vyvolaných iluzí.

V retrospektivě *Anticipátor krize - Neptejte se, kam jdeme* se pokoušíme zachytit Gotovacovu klikatou cestu ideologicky vytyčenými oblastmi a jeho umné obcházení institucionálních pravidel, a stavíme tak do popředí otázku, zda umělec může zůstat nepředvídatelným a zvrátit zájmy vládnoucího establishmentu ve svůj prospěch. Slovy umělce: *Musíme veřejnosti umožnit, aby vše chápala ironicky, nikoliv závazně. Vše, co jsem prováděl na ulicích, se týkalo mého různorodě pasivního souboje s realitou, nikdy jsem totiž nikoho nenutil, aby jednal stejně. Rozhodně si ale myslím, že pozorovat mě musela být legrace. Schwálně jsem se stavěl do podivných rolí, aby to pro ostatní byla o to příjemnější podívaná.*

Tomislav Gotovac svým různorodým a závažným dílem načrtl krizové situace, které nás každodenně uchvacují, onu fascinující a zneklidňující ošidnost slov a obrazů, falzifikaci historie, politickou nerovnováhu, schizofrenní dopady masmédií. Souběžně se svými díly do sebe tento autor nasával možné proměny předurčených směrů a pravidel pohybu i odchylky od nich, přičemž se odrážel od známých faktů a od vývoje pochybných a paranoiu vyvolávajících prvků, hádanek a dvojnásobností. Jeho nahé či maskované tělo se stalo uměleckou příležitostí pro průzkum toho, co se skrývá v každodenním životě, prostředkem pro to, jak se postavit na roveň oficiálně uznávaných dějin a přeskládat jejich směr. Tento *Anticipátor krize*, či jednoduše podněcovatel iluzí reality, nás ani dnes nenechává pohodlně sklouznout do zdánlivého veřejného pořádku a klidu, nýbrž předvádí vytrvalý striptýz společenského a politického systému.

Tento výstavní projekt je součástí programu *Evropské hlavní město kultury: Rijeka 2020*, jeho programové řady *Období moci*.

Výstavu by nebylo možné uspořádat bez zápůjček z následujících sbírek: Sbíрка Sarah Gotovac a sbírka Institutu Tomislava Gotovace v Záhřebu.

Ksenija Oreli, Nataša Šuković

Dům umění Ústí nad Labem

Fakulty umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně

Klíšská 1101/129a, 400 96 Ústí nad Labem

www.duul.ujep.cz

facebook: Dům umění Ústí nad Labem

e-mail: duul@ujep.cz

tel.: +420 475 285 188

Fakulta umění a designu

Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Pasteurova 9, 400 96 Ústí nad Labem

www.fud.ujep.cz

umění, kultura, kreativita, výzkum,
vzdělání, společenská zodpovědnost

